

რატიანი 2018: რატიანი, ი. *ქართული მწერლობა და მსოფლიო ლიტერატურული პროცესი*. თბილისი: თსუ გამომცემლობა, 2018.

რატიანი 2021: რატიანი, ი. „რუსთაველის სამი რეალობა“. *სჯანი*, 22. თბილისი: თსუ გამომცემლობა, 2021.

ქადონი 1999: Cudon, J. A. (revised by C. E. Preston). *Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*. Penguin Books, 1999.

Solomon Tabutsadze

Georgia, Tbilisi

Shota Rustaveli Institute of Georgian Literature

In the Name of Posterity Survival (Story „Michela“ by Davit Kldiashvili)

Summary

The urgency of David Kldiashvili's work comes to life in our reality with a new perspective. One such problem is presented in the story “Michela”.

The artistically described tragic story was not only the subject of the story, but, as we guess from the press of that time, it was a universal event in that era. At the time of the epidemic as a human catastrophe, the traits of human nature that are normally hidden in the ordinary situation often appear.

The character of David Kldiashvili's story – Michela, is indistinguishable human from the others, but when his family was almost completely destroyed by an epidemic, this honest man faced existential hardship, showing unforgivable indifference to his mortally doomed grandson. Davit Kldiashvili's story depicts such a spiritual transformation of a person in a hopeless situation, which will always be the subject of artistic reflection.

Key words: Davit Kldiashvili, “Michela”, epidemic, extinction of the family, human transformation, spiritual degradation.

სოლომონ ტაბუცაძე

საქართველო, თბილისი

შოთა რუსთაველის სახელობის

ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი

მოდემის გადარჩენის სახელით (დავით კლდიაშვილის მოთხრობა „მიქელა“)

დავით კლდიაშვილის შემოქმედება მუდამ აქტუალურია ქართული ცხოვრებისათვის. მის მხატვრულ პროზაში წარმოდგენილი პრობლემატიკა ახალი და ახლებური წიბო-წახნაგით ცოცხლდება ჩვენს რეალობაში. ერთი ასეთი პრობლემთაგანი მწერლისთვის დამახასიათებელი სიმძაფრით არის წარმოჩენილი მოთხრობაში „მიქელა“.

მიქელა გიორგაძის ოჯახს უკურნებელი სენი შეუჩნდა და ოჯახი ლამის მთლიანად ამოწყვიტა. სიკვდილს მხოლოდ ორი შვილიშვილი და დაქვრივებული რძალი – მაია გადაურჩა. გვარის ამოწყვეტის შიშით შეძრწუნებული მიქელა ავი სულეების განსადევნად სახლსაც კი გადადგამს „უსაფრთხო“ ადგილას და უმცროს შვილიშვილს სხვა სოფელში გახიზნავს. უფროსი, საიქიომოვლილი 20 წლის სპიდონას წაყვანა უფალმა ჯერ არ ინება – საიქიოდან მოაბრუნა და, როგორც თვითონ ამბობს, ერთი წლის შემდეგ უნდა წაიყვანოს. სნებამორეულ სპიდონას მიქელა სახლს გაარიდებს და ფაცხაში დააბინავებს. ღამით ქარიშხალი ამოვარდება და დელგმა გადალევავს სპიდონას სადგომს, მომაკვდავს თავის კარვიანად თავქვე გააქანებს და დაახრჩობს. დილით ქვა-ლორღში არეულს იპოვნის მიქელა შვილიშვილის გვამს, შინ შემობრუნდება და დატრიალებული საცოდაობისას ეტყვის რძალს, რაზედაც მაია გაიოცებს, „– მომკვდარა?! <...> წელიწადი რომ არ შესრულებულა?“ მამამთილი კი თავის ვარაუდს გაუმხელს – „ალბათ შემცდარი იყო... კარგად ვერ გაუგონია, რა ვადა დაუნიშნეს...“

მიქელასა და მაიას სწამდათ, რომ უფალი დანიშნულ დროზე ადრე არ წაიყვანდა ავადმყოფს და ყურადღებასაც არ აქცევდნენ. რძალ-მამამთილის რეაქცია ერთ რამეზე – უკიდურეს გონებადაბნელებულობაზე – მეტყველებს მხოლოდ. ამასთან

დაკავშირებით წერდა აკაკი ბაქრაძე, რომ ბუნებით კეთილი და სათნო ბერიკაცი არაცნობიერად მკვლელი გახდა და ეს ჩაიდინა „კეთილი მიზნით“ – ჯიშის, მოდგმის გადარჩენის სახელითო. აქვე ისიცა ვთქვათ, რომ მოთხრობას საფუძვლად დავითის მოგვარე, ტუბერკულოზით დასნეულებული ოჯახის ამბავი უდევს (ლალ ავალიანი). მკაცრი სინამდვილე დავით კლდიაშვილის მთელ შემოქმედებასა მსჭვალავს, მაგრამ ამ მოთხრობის ფაბულა მაინც უცნაურია და სიღრმისეულად წარმოაჩენს ადამიანის შინაგან სამყაროს. „უცნაურობით რომ დაფასდეს რომელიმე მხარე, პირველ ჯილდოს იმერეთი მიიღებდა უთუოდ“-ო გრიგოლ რობაქიძე ბრძანებდა, მაგრამ, როგორც ქართული პრესიდანა ჩანს, საუცნაურო კი არა, მოთხრობაში აღწერილი ტრაგიზმით გაჯერებული ფაქტები საყოველთაო მოვლენა ყოფილა იმ დროს. გაზეთ „დროებიდან“ სრულ ამონაწერს მოვიტან: „შეიძლება ყველასთვის არ იყვეს ცნობილი, როგორ ექცევიან ავადმყოფებს ამ ჩვენს მხარეში. ამისათვის მინდა გავაცნო „დროების“ შემწეობით მკითხველებს აქაური წესები ამ საგნის შესახებ. ვსთქვათ, გახდა კაცი თუნდ ქალი ავად. ერთი დღიდან ერთს ან ორ კვირამდე შეიძლება ამყოფონ იგი სახლში, სადაც ჯერ კიდევ არ ერიდებიან, მაგრამ აგერ ორი კვირაც გავიდა და ავადმყოფი ისევ იმ დღეშია: ან ახველებს ან სიცხე აქვს ან ჭვალეების გამო იტკივებს რასმეს. ავადმყოფებს მოულობავენ კარავს ვენახში ან ყანაში, რომელიც უფრო მოშორებით არის სოფელზე, დააწვენენ შიგ და სიკვდილი იქნება თუ სიცოხლე, იქ უნდა ელოდებოდეს უბედური. ავადმყოფთან, თუ ისეთი ვინმე არ ჰყავს რომ იყოს მასთან და არაფერს არ მოერიდოს, დაიქირავებენ ისეთ კაცს ყარაულად, რომელიც არ ერიდება ამისთანა ავადმყოფობას და რომელიც საყარაულოსაც ბლომად იღებს; ეს ყარაული უზიდავს ავადმყოფს სასმელ-საჭმელს და უვლის, ვიდრე ან ბოლო არ მოეღება ან არ გამობრუნდება“. ან ის „ყარაულები“ ვინ იყვნენ და რა ყოფით ცხოვრობდნენ, ესეც ხომ ადვილი წარმოსადგენია? ამგვარი ცხოვრების მოწმე ჭირისუფალია დავით კლდიაშვილი და აკი თავის საიუბილეო სადამოზე თქვა კიდევაც აწ უკვე ქრესტომათიად ქცეული სიტყვები, რომ მწერალს თავისი პერსონაჟებისთვის არ დაუცინია და მწერლისავე

სიტყვა რომ მოვიტანოთ – „მე ისინი მეცოდებოდნენ, მებრალებოდა ადამიანი, რომელიც მახინჯმა ცხოვრებამ გააუბედურა“-ო.

აკაკი ბაქრაძისეული შენიშვნა „ბუნებით კეთილი სათნო“ ბერიკაცზე მოთხრობის მიხედვით არსად დასტურდება, რადგან მიქელას წინარე ცხოვრებისა არაფერი ვიცით, მაგრამ ეს შეიძლება არც იყოს არსებითი, რადგან მნელია განსაზღვრა იმისა თუ ადამიანის რა ბუნება იჩენს თავს „დიდი დეპრესიის“ ჟამს და პანდემია სწორედ ასეთი მოვლენაა. უმემკვიდრეოდ გადაგების შიშით მოგვრილი ემოციური ჯოჯოხეთი სრულიად გათანგავს მიქელას სულსა და გულს. და ამ ყველაფერს წინ უძღვის ის ქონებრივი და სულიერი სიდუხჭირე, რომელიც მისხალ სასიკეთო გასაქანს არ აძლევს ადამიანის ყოფას. შინაგანად გაპარტახებული ადამიანი ცრუმორწმუნეობის სადგომად ქცეულა და სულგაყინული რას აღარ ებღაუჭება, რომ თავისი სააქაო და საიქიო ცხოვრება უზრუნველყოს. ადამიანის ბუნება მთელი თავის არსით სწორედ ამგვარ ვითარებებში ვლინდება და ამ მხრივ დავით კლდიაშვილის მხატვრული ხედვა სრულიად უნიკალურია. გერონტი ქიქოძემ მას „სადი მხატვრული ინსტინქტის მწერალი“ და „სინამდვილის ფანატიკოსი“ უწოდაო და ამასთან დაკავშირებით წერს მალხაზ ხარბედია, რომ ეს ორივე ფრაზა ზუსტად ახასიათებს მწერალს და „სწორედ ამ ჯანსაღი გრძნობების გამოა, ალბათ, დიდი მწერალი, მწერალი, ვინც ახერხებდა წარმოუდგენელი ერთ-გულეობა გამოეჩინა იმის მიმართ, რაზეც წერდა, ყოფილიყო თავგანწირულიც და, ამავდროულად, დაუნდობლად ზუსტი“. ეს სიზუსტეა, რომ წვრილმანებამდე ჩასდევს მწერალი სათქმელს და იქიდან ამოაქვს, კიტა აბაშიძის თქმისა არ იყოს, „თითქმის ყოველდღიური, ჩვეულებრივი ამბავი, დაწვრილმანებულის ცხოვრების ერთის კუნჭულის ნაფლეთი“. ეს „ნაფლეთი“ კი ადამიანის უარსებითეს საკითხს, მის ეგზისტენციას უკავშირდება და ამდენად მის წვრილმანობაზე შეიძლება გაჭირდეს კიდევ საუბარი. თუ წვეთში ზღვა აირეკლება, ამ „ნაფლეთშიც“ ადამიანური არსებობის დვრიტა გამოსჩანს და ამას უწოდა აკაკი ბაქრაძემ „არსებობის შიში“. ეს ძრწოლა და შიში თანგავს კლდიაშვილის პერსონაჟებს და ამის გამოა, რომ მწერალი თანალმობით შეჰყურებს მათ მიუტევებელ საქციელსაც კი. როგორ და რით შეიძლება გამართებულ იქნეს

მიქელას საქციელი, მაგრამ მწერალი არც მასა ჰკიცხავს. ერთი ეგ არის, რომ მღვდელს ათქმევინებს საყვედურს: „მღვდელი ძლიერ შეუწყრა მიქელას შვილიშვილის დატანჯვისათვის და ემუქრებოდა პასუხისგებაში მიცემას“. მწერალს მაინც ადამიანის უკეთესობაზე ეფიქრება, რადგან მისი სულიერი გამოცდილებისა და უსამართლობის დარჯაკში გამოვლილი კაცის ალლოთი იცის, რომ „კაცის ოცნება ცხოვრებისაგან თითქმის უმეტეს ნაწილად შემუსვრილი რჩება. <...> ცხოვრება ბრძოლაა <...> და თანვე დაუბოლოებელი დამარცხება ამ ბრძოლაში, რადგან, რამდენსაც ახლო მივა სალტოლველ საგანთან, იმდენად ეს საგანი მისგან შორს გაიწევს. ადამიანის ცხოვრების მხატვრული გამომსახველი სიზიფის მითია“ (აბაშიძე 1912: 272).

დავით კლდიაშვილი არსად ლაპარაკობს პერსონაჟის ცნობიერებაზე, იმაზე თუ რაიმეგვარი ყოყმანი ან ჭიდილი მიმდინარეობს მის შინაგან სამყაროში. არა, იგი მხოლოდ ხატავს და ამით ნათელყოფს და მთელი სისრულით წარმოადგენს გმირის სულიერ მდგომარეობასა და სახეს.

უამინდობამ იმატა და წვიმებიც გახშირდა, მაგრამ „ერთ საღამოს ნამეტანი ჩამოღრუბლა და ერთბაშად მძლავრმა წვიმამაც დაუშვა. მაია ვახშმისათვის ჭადებს აცხობდა.

– ძალიან წვიმა მოვა ამაღამ, ეტყობა! – თქვა მან შეწუხებული ხმით. – სპიდონას კარავში რა გააძლებინებს!..

– რა ვუყო ახლა მე!.. – წაილაპარაკა ცეცხლის პირას მჯდომმა მიქელამ. – ეგებ გადიკაროს! – ცოტა ხნის შემდეგ დაატანა მან. – სულ რაღაც გოუწყრება ღმერთი... სულ წვიმა რაღაც იქნება!“

„რა ვუყო ახლა მე!“ ეს უბრალო ამოძახილი, ერთი მხრივ, გამოუვალობის და, მეორე მხრივ, იმის ნიშნადაც შეიძლება ვიგულოვოთ, რომ წამიერად აფუთფუთებული სინდისი ადგილს ითხოვს მიქელას სულში და ამით გაღიზიანებული რძალსაც შეუყვირებს. როდესაც მოძალებული დელგმის შემყურე მაიას გულმა ველარ მოუთმინა და შეჰკადრა მამამთლს, – „ბატონო, იმ ბოვშვს დახედვა უნდა კიდევ... არაფერი ცოდვა დაგვედვას“-ო, მოხუცმა უკმაყოფილოდ წაიბუტბუტა: „რა ცოდვა უნდა დაგვედვას?! ამ ღამის წერა ყოფილა თუ რამ მოუვიდა და ისაა!“; მაგრამ, როცა რძალი „გადაწყვეტიტ“ იტყვის, „წავალ, მე დავხედავო“, აქ

კი იფეთქა მიქელამ: „ – შენ სად წახვალ?! <...> მაცალე ერთი, თუ ღმერთი გწამს!“. ეს შემახება თუ ამოძახილი კიდევე უფრო ნათლად აჩვენებს ბერიკაცის ნაგვემი სულის მდგომარეობას.

ერთიც უნდა ითქვას: რელიგიურ ცრუმორწმუნეობაზე საუბარი, რასაკვირველია, ლეგიტიმურია, მაგრამ, მიმაჩნია, რომ ეს საკითხი მაინც გარეგნული სამოსია, თემაა მოთხრობებისა, ხოლო არსი მისი ამ თემაზე შექმნილი თხზულებებისა გაცილებით სიღრმისეულია და იგი რომელიმე ისტორიული ეპოქისა თუ ხდომილების ფარგლებით არ ამოიწურება. როგორც კიტა აბაშიძე იტყვის, „მწერალი გვახედებს უფერულისა და უმნიშვნელო სინამდვილის ძირში და იქ დამალულს ღრმა და მწარე აზრს ცხოვრებისას შეგვამცნებინებს ხოლმე და იმ მრავალგვარ აზრსა და სხვადასხვაგვარ გრძნობას აღვიძრავს <...> ამგვარი მანერა მწერლისა მის ნაწერებს სიმბოლურ მნიშვნელობას აძლევს“.

ამიტომაც არის, რომ დავით კლდიაშვილის ტექსტებს ყველა ეპოქა თავისად მიიჩნევს და თავისებურად წაკითხავს, რადგან ხედვისა და თხრობის მისთვის დამახასიათებელი მანერა აღქმისა და ინტერპრეტაციის ნაირგვარობას განაპირობებს.

დამოწმებანი:

აბაშიძე 1912: აბაშიძე კ. *ეტიუდები XIX საუკუნის ქართული ლიტერატურის შესახებ*. ტ. II. ქუთაისი: სტამბა იოსებ მ. ხელაძისა, 1912.

ავალიანი: ავალიანი ლ. *დავით კლდიაშვილის ბედნიერი თვალი*. <http://www.bu.org.ge>

ბაქრაძე 1986: ბაქრაძე ა. *სულის ზრდა*. თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, 1986, გვ. 171-192.

ხარბედია: ხარბედია მ. *დავით კლდიაშვილი-150*. <https://www.radiotavisupleba.ge/z/2342>